

býti základ jeho správný. Kam zavede nesprávné užití filologie, ukázaly Peiskerovy vývody.

Z těchto důvodů musí právní historik se zájmem sledovati filologická badání o dějinách jazyka českého, jakým je svrchu uvedená práce Hujerova, která přístupným způsobem podává nám výborný celkový přehled všeho dosavadního badání o této otázce. Počínaje indoevropským prajazykem vede nás autor k jazyku baltsko-slovanskému, z něhož rozdělením vznikl jazyk baltský a slovanský, a konečně osamostatněním jednoho dialektu slovanského čeština. Právního historika nejvíce zajímá zásoba slov a pojmů, která v jednotlivých dobách v jazyku byla, a zvláště ovšem těch, která mají přímý nebo nepřímý vztah k právům, kulturnímu a hospodářskému rozvoji. Z nich vidíme, jak daleko pokročilo právo v dobách jednotlivého vývoje, a co si přinesli české kmeny za pojmy právní již se sebou ze své staré vlasti. Více proto ještě snad nežli filologu chybí právnímu historikovi historický slovník češtiny, v němž by bylo také rozsáhlou a podrobnou měrou přihlédnuto k staročeským právnickým terminům, které vyznačují se až podivuhodnou vytríbeností.

V práci Hujerově dostává se právnímu historiku českého práva v mnohém směru nového dobrého vodítka.

J. Kapras.

Schulz V., Listář náboženského hnutí poddaného lidu na panství litomyšlském v století XVIII. Historický archiv České Akademie č. 40. V Praze 1915. — Strana LI. a 511.

Otázka lidového hnutí na východě Čech lákala k sobě historiky naše již ode dávna. V posledních pak letech po větším příspěvku Adámkově (Listiny k dějinám lidového hnutí náboženského na českém východě v XVIII. a XIX. věku obsahující v I. díle listiny panství chroustovického, košumberského a rychmburského z let 1750—1782) vychází nová sbírka příspěvků k dějinám tohoto hnutí na Litomyšlsku péčí Schulzovou. Jsou to listiny čerpané ze staré registratury panství litomyšlského, kterou Schulz v poslední chvíli zachránil pro musejní archiv před rozemletím v papírně, které byla již prodána. Takový osud stihl již ostatně celou řadu starých vrchnostenských archivů, a s nimi zmizela historie panství i vsí k nim patřících. Z bohatého zdroje litomyšlské registratury vybral Schulz látku týkající se hnutí náboženského jednak před vydáním patentu na svobodu náboženskou, jednak po něm. Silný svazek obsahuje celkem 307 čísel z let 1717—1801. Z nich část první jedná tedy o posledních ještě pronásledováních nekatolíků v době Karla VI. a Marie Terezie, a stíhání emisarů, kteří šířili mezi lidem knihy nekatolické a pomáhali přes hranice pronásledovaným nekatolíkům. Mezi nimi řada listin se týče emisara Jiříka Vostrého, známé také postavy z Jiráskova Temna, který byl na panství litomyšlském chycen. Hlavní jádro pramenů týká se však doby po vydání patentu na svobodu náboženskou a poskytuje nám hojně zpráv, jak ve skutečnosti patent působil, jak nové obce evangelické se konstituovaly, jaké byly poměry mezi katolíky a nekatolíky a p. Je vskutku až s podivem, že po všech těch bouřích a krutých pronásledováních, které nekatolíci na Litomyšlsku pro-

dělali po bitvě bělohorské, i na tomto panství, jak známo, také před tím v XVI. století, a po všech snahách i po vydání tolerančního patentu zmenšiti jich počet, na samém panství litomyšlském (mimo vsi městské) bylo nekatolíků roku 1783 přece 1615, z nichž 1093 přihlásilo se k vyznání helvetskému, 447 k víře beránkové a 75 jako deisté. Nekatolíci skoro vesměs měli své náboženství po předcích, udrželi se v něm ovšem zatemněně, kladouce hlavní váhu na liturgii, a tím se, jsouce ponejvíce potomky Bratří, nejvíce blížili helvetskému vyznání. — Historika zajímá zvláště beránková víra, kterou dle udání vyslýchaných „naši staří Čechové vyznávali“. — Současně jeví se v seznamu uvedeném jako třetí položka deisté, veřejně sice v malém počtu, ve skutečnosti však dle zpráv vrchnostenských v počtu daleko větším. A konec vlády Josefovny a doba po ní přináší nejen na Litomyšlsku, nýbrž i jinde ve východních Čechách nové stíhání těchto lidových sekt, na které svoboda patentu se nevztahovala. Výsledky a trestání jich podávají plno zajímavostí. Prohlašují deisté o sobě pravidelně, že žádné víry nevyznávají, že věří v jediného stvořitele, ve věčnou moudrost, která jest v nich a oni v ní.

K listinám připojil vydavatel instruktivní úvod, ve kterém shrnul stručně hlavní výsledky listinami publikovanými podané, a tím usnadnil velmi jich použití. Publikace Schulzova podává hojně nových příspěvků k celé otázce proudu národního hnutí náboženského, tak že jest cenným obohacením literatury otázky té se týkající.

J. Kapras.

Wutke K., Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. I. Die Kreise Grünberg und Freystadt. Codex diplomaticus Silesiae XXIV. Breslau 1908. Stran VIII. a 243. II. Kreis und Stadt Glogau. Codex diplom. Silesiae XXVIII. Breslau 1915. Stran VII. a 328.

Čilý historický spolek slezský převzal po delším jednání mezi své úkoly inventarisování všech nestátních archivů slezských. Podporován všemi význačnými činiteli veřejnými, ujal se ihned úlohy, a přenesl ji na známého dobrého pracovníka v dějinách Slezska, archivního radu Wutkeho. Týž pokusem provedl inventarisaci v krajích grünberském, kožuchovském a větší části hlohovského, tedy v severozápadní části Slezska. Pokus zdařil se tou měrou a přinesl tak zdárné výsledky, že zástupcové spolku nespokojili se uložením materialu v státním archivu vratislavském, nýbrž vydali ho v slezském Codexu zahájivše tak novou velikou serií publikací k dějinám slezským. V první části vydané 1908 vytiskl Wutke své výsledky z krajů grünberského a kožuchovského (Freystadt). Z nich vidíme, že autor šel od vesnice k vesnici, od místa k místu a sledoval všude archivy obecní (městské) i vrchnostenské, někde vedle toho i školské, farní (katolické i evangelické), ano tu a tam i materiál v soukromých rukou se nacházející. Uspořádání jest dle krajů. V kraji jsou místa seřaděna abecedně. Z větších archivů třeba uvésti městský grünberský, zámecký z Polského Netkova (uložený v stát. arch. vratisl.), vrchnostenský v Německém Wartenberku, městský v Kožuchově, a Býtomi a zámecký v Carolat-Býtomi. K prvnímu svazku připojil Wutke i inventář bohatého farního archivu kožu-